

Z I D O V

GLASILO ZA PITANJA ŽIDOVSTVA

UPRAVA I UREDNIŠTVO: ZAGREB, ILICA BROJ 31 III. KAT.
RUKOPISI SE NE VRACAJU.

PRETPLATA: GODIŠNJE K 240, POLUGOD. K 120, ČETVRTGOD
K 60, POJEDINI BROJ K 6.— IZLAZI SVAKOG PETKA.

K petoj godišnjici Balfourove deklaracije

Ozbilnost shvatanja zadataka, koji su pred nama, i za koje ne možemo da vršimo dosta napora — a ne vršimo ih, za sad, dosta — karakterizuje i ta činjenica, što je peta godišnjica Balfourove deklaracije prošla bez naročitoga slavlja. Tome je za cijelo jedan od razloga i taj, što je u oči te godišnjice odstupila vlada Velike Britanije, kojoj židovski svijet blagodari taj dokumenat dalekovidnosti, spoznaje nezastarivih prava židovskoga naroda i čudoredne i političke nužde, da se pristupi rješavanju židovskoga pitanja, koje je podjednako opće evropsko i svjetsko, a u pravcu volje samoga židovstva. I drugi je razlog taj, što su se u Velikoj Britaniji ovršili izbori, s kojima je sva javnost bila zaokupljena, najpače oni činiooci, koji dolaze u obzir kad je riječ o Balfourovoj deklaraciji i o palestinskome mandatu. Pa ni mi sami nijesmo smatrali, da je doba za proslave, koje imaju demonstrativni i agitatorni karakter. Što se na osnovu te deklaracije dalo postići s internacionalnog gledišta, to je postignuto. Ostaje još samo rad, koji je na nama, miran, uporan, sustavan rad, gradjenje pozitivnih, vidnih tekovina, kojima ima da se dokaže, kolika je u nas stvaralačka snaga i vjera u same sebe i mjera za žrtve dužnosti. I ostaje uporno, samosvijesno traženje sporazuma s onima, koji mogu da nam olakšaju, ali jednako i otežavaju djelo: s protimbama, koje se očituju Evropi i s imperijalizmom šovinstva u prednjem Orijentu, koji je podigao glavu.

Napokon je prirodno, da se naš interes skrenuo u oči obljetnice te deklaracije od nje na dva i za nas veoma važna aktuelna momenta: na izbore u Velikoj Britaniji i na događaje u prednjem Orijentu, a u vezi s potonjim na ono, što će da bude u konferenciji u Lozani. U jednoj i u drugoj stvari mi smo angažovani svojim interesom i mi smo s toga, razumnije se, budno pratili izbornu kampanju u zemlji mandatarske vlasti i konferiranja i zahtjeve angorske vlade i Arapa.

U donju kuću Velike Britanije ulaze konzervativci u apsolutnoj većini. Oni mogu da vladaju i oni će da vladaju sami. Vlada koalicije, stvorene za vrijeme rata uslijed potrebe koncentracije svih sila, prestade. Time izadjoše trajno iz vlade oni muževi, o čija je imena vezan uspjeh mandata nad Palestinom u duhu Balfourove deklaracije. I kad bi politika Velike Britanije, najpače spoljašnja, zavisila o

tome, ko je na vlasti, pa kad bi se u svojim osnovima mijenjala promjenom partije, koja uzima vlast u ruke, mi bismo imali dosta razloga da budemo zabrinuti, jer ne poznamo stalno lični, subjektivni odnos predstavnika vlade i vladajuće stranke prema palestinskome pitanju. U konzervativnoj stranci Velike Britanije nije stav prema tome pitanju jednovit. Ima jedna struja, koja pogoduje izvjesnim arapskim aspiracijama, a operirala je protiv mandata najviše s budžetnog gledišta, jer da taj mandat stoji Veliku Britaniju prevelikih izdataka (ma da se dokazalo, da ti izdaci bivaju sve to manji i da podržavanje vojske u Palestini ne stoji mnogo više no što bi stajalo, kad bi te čete bile u otadžbini). No Velika Britanija dobro zna, da se Egipta, koji ju je stajao mnogih teških žrtava, mogla odreći tek tad, kad je Suez s druge strane, a time i put u Indiju, obezbijedjen mandatom i kad još većma bude obezbijedjen elementom, koji ide samo za svojom ekonomskom i kulturnom nacijskom obnovom, bez truna ekspanzivnosti. I zato, mi možemo da budemo mirni u pogledu Palestine. Ona je za Veliku Britaniju ne samo pitanje prestiža — a i taj je u politici i te kako važan činilac — već je, pored njezina interesa, i jedna obaveza, preuzeta prema ostalim državama u ime Lige Naroda, a u toliko nezavisna o političkoj konjunkturi u samoj Velikoj Britaniji. Može da se radi samo, da tako kažemo, o većoj ili manjoj mjeri srca, koje se zalaže za našu stvar, ali ne može biti dvojbeno, da će pitanje narodne domaje za židovski narod u Palestini i nadalje ostati u pravcu moralno-političke trajne obaveze i državnog interesa i prestiža mandatarne vlasti. U tome pogledu mi danas imamo izjava i znamo lica u novoj vladi Velike Britanije, koja nam daju puno jamstvo, da se pravac njezine politike ne će promijeniti. U novoj je vladi Ormsby-Gore državni podsekretar za kolonije, a on nije samo simpatizovao s cionističkim težnjama, već ih je unapredjivao. Ne valja zaboraviti, da je i Balfour sam član konzervativne stranke, taj čovjek, koji se iza Roberta Cecila ispoljuje sve to više kao političar velikih čudorednih kvaliteta, kakovih je malo u Evropi, a tek nešto više u Americi. Ne valja smetnuti s uma, da je prijašnja britanska donja kuća ogromnom većinom odobrila palestinski mandat, a i u njoj je konzervativna partija imala najveći broj poslanika. I napokon je od goleme važnosti za pravac politike u Velikoj Britaniji, što se kongres Ujedinjenih Država Amerike jednodušno izjavio za palestinski mandat prema formuli

Balfourove deklaracije, koja činjenica u toliko teže važi, što se solidarnost anglosaskih država i američka orijentacija politike Velike Britanije sve to više očituje. K svemu tome dolazi, da će u novoj britanskoj donjoj kući radnička stranka (labour party) biti druga po snazi i da u nju ulazi znatno ojačana u izborima. A ona je, više s gledišta socijalnog i čudorednoga, jednodušna u odobravanju propalestinske i procionističke politike britanske imperije. Ona je, po svojim vodjama (Wegdwood) uzela čak i aktivnog učešća u palestinskoj akciji cionističke organizacije. Bit će, u glavnome, istine u tome, da je u jednome dijelu engleske konzervativne stranke opozicija protiv palestinskog mandata bila tek izborna lozinka protiv Lloyda George-a, ako ne računamo ovamo »Morning Post«, koji je oduvijek antisemitski i anticionistički, a zbog svoga anticionizma, i pored svoga antisemitizma, vrelo napadaja asimilantima protiv cionizma.

Što se tiče konferencije o bližnjem Istoku u Lozani, od važnosti je prije svega to, što je, izgleda, u osnovima došlo do sporazuma između interesovanih država Evrope. Rivaliteti se između Francuske i Engleske slegoše, možda najviše uslijed imperijalističkih težnja pobjedničkoga Kemala i angorske vlade. Francuska je spoznala, da je njezina potpora Kemalpaši i računanje njegovo s neslogom između velikih sila izazvalo apetit, za koji se ne zna, gdje i kad bi se stišao, pa da bi u svojim uspjesima mogao imati nedogledan uticaj na muslimanski svijet. U pitanju je za Francusku ne samo mandat nad Sirijom, već i berberske zemlje u sjevernoj Africi, pa i Indokina i Anam, gdje prebivaju muslimani. Napokon se javlja i opasnost novih trzavica na Balkanu, ako osili Turska, pa stoga i naša država, pored sve frankofilске orijentacije njezinih državnika, ovdje nužno naginje britanskoj orijentaciji.

Palestina igrat će sporedniju ulogu u lozanskoj konferenciji. Pitanje je Palestine nabačeno samo sa strane neposredno interesovanih: Turske i Arapa. I jedni i drugi svojataju. Turska traži, da joj se dade mandat nad Palestinom, a Arapi traže, da im se pripoji po pravu majoriteta pučanstvo, samoopredjeljenja. Između Turaka i Arapa postoji dakle u pogledu Palestine oštra protimba interesa. Turska vrši pritisak na zvanične predstavnike Židova u Turskoj, da se izjasne za turski mandat nad Palestinom. Arapi šalju delegacije, koje agituju za ujedinjenje svih arapskih zemalja.

Nije ovdje i sad prilika, da se polemise

o tim aspiracijama. Pitanje je ovdje samo kakovi su izgledi za te zahtjeve. Vjerojatno je, da će se oni jedva uzeti ozbiljno u pretres. Ovo je jedno riješeno pitanje i ono se ne će moći podvrći reviziji. Ne leži to ni u čijem interesu. Ovdje je ustanovljen jedan mandat Lige Naroda i ne može da bude, te bi se koncesijama, kojima bi se oborile svježije obaveze, kidao svaki autoritet onih vlasti, koje su se, uzevši u obzir zahtjeve židovskoga naroda, angažovale u Ligi Naroda za njihovo ostvarenje. Ne radi se tu tek o gaženju riječi, već o obuzdanju aspiracija, kojima kad bi se činile prekomjerne koncesije, ne bi bilo granica. U pogledu Arapa, sva njihova i njihovih zakulisnih podstrekača agitacija nije mogla omesti mandata nad Palestinom po formuli Balfourove deklaracije, a nije se desilo ništa, što bi moglo da promijeni odluku država antante. U pogledu Turaka, oni se ni na koji naslov ne mogu da pozivaju, već ako na gospodstvo od 4 vijeka, koje nije ništa stvorilo, a sve opustošilo. Za njih ne može da važi ni u kojoj mjeri ni načelo samoopredjeljenja naroda. Ovdje se tek očituju sukobi između prohtjeva dvaju muslimanskih naroda, koji se ne daju zagladiti drukčije, već jakošću autoriteta evropskih država, koji ne će sam da ruši granice, što ih je postavio, za uravnoteženje oprečnosti. Mi ne računamo pri tome na simpatije državnika antante; znamo, da g. Mussolini nije naš prijatelj, a g. Poincaré ne će se uhvatiti ni s kim u koštac zbog nas. Ali zbog sebe, zbog države koju zastupaju.

Pouzdanost i bez truna dvoumice mi smijemo da budemo mirni. Dabome ne u tome smislu, da će razvitak našega rada i gradjenja u Palestini teći bez smetnja. Ima ih i bit će ih. Bit će sukoba, koliko god mi tražili put sporazuma i prijateljstva. Ali što više mi to predviđamo, toliko više spoznajemo, koliko velika mora da bude mjera naše duševne i fizičke, čudoredne i materijalne predanosti djelu, koje, tek kad u postojanom progresu bude na čvrstim temeljima, ima da stvori punu stabilnost i punu garanciju za opstanak i život, židovskoga naroda u narodnoj domaji. I po tome sve to više činjenice nas uče, da sve stoji do nas. Do nas daleko stoji, da udes Palestine kao narodne domaje za židovski narod bude nezavisan o izborima u Velikoj Britaniji i o orijentalnim konferencijama.

Dr. A. L.

Palestina Land Development Co.

Zadaci P. L. D. C.

Palestine Land Development Co. je nužni nadopunjak velikog narodnog darovnog fonda — Židovskog Narodnog Fonda, — koji stiče zemlju u vječni neotudjivi posjed židovskoga naroda. P. L. D. C. posreduje sticanje zemlje za Židovski Narodni Fond. Osim toga upotrebljava kapital društava i pojedinaca za ulaganje u zemlju. Ona povećava time židovski zemljišni posjed u Palestini i promiče židovsku kolonizaciju.

Organizacija P. L. D. C.

P. L. D. C. registrovana je u Engleskoj kao akcionarsko društvo s nominalnim

kapitalom od 50 hiljada funti sterlinga, od kojih je 43 hiljada funti uplaćeno. Ona je 13. oktobra registrovana u Palestini kao Society of Public Utility. Njezini su direktori: Aron Eisenberg u Rehobotu, I. L. Goldberg i Bezalel Jaffe u Jafi, L. Kessler i Jachak Neidisch u Londonu, dr. A. Ruppin, Harry Sacher i dr. J. Thon u Jeruzalemu, te prof. O. Warburg, Berlin-Jeruzalem.

Rad P. L. D. C. za progres zemlje.

P. L. D. C. stekla je nova područja, u kojima prije nije bilo nikakvog židovskog zemljišnog posjeda.

Po njoj došlo je 200.000 dunama zemlje sposobne za obradivanje u židovske ruke, pa je time židovski zemljišni posjed uvećan za gotovo 50%.

Ona je kao prva stekla velike površine kod gradova Jafe (Tel-Aviv), Jeruzalema i Hajfe, te ih na moderni tehnički način pripremila za izgradnju gradskih četvrti.

Ona je omogućila izgradnju vrtinih gradova kod Jafe, Jeruzalema i Hajfe.

Kolonizatorni rad P. L. D. C.

P. L. D. C. osnovala je 1908. godine farmu Kineret, po čijemu su uzoru uređene farme Ben Šemen, Hulda, Merhavija, Gan Šmuel, Migdal, Poriya, Kerkur, Kfar Urija i Ruhama. Time zadobilo je 1000 radnika zarade i izobrazbu.

Osnutkom radničke zadruge Daganija (1909.), dala je P. L. D. C. prvi poticaj za veliki zadružni radnički pokret u Palestini.

Kupnje P. L. D. C.

Prije rata stekla je P. L. D. C. 61.948 dunama zemlje za obradivanje u vrijednosti od 89.924 funti i 703.053 mq gradskog zemljišta u vrijednosti od 45.662 funti.

Za vrijeme rata je P. L. D. C. kupila 3.077.309 mq gradskog zemljišta u vrijednosti 94.707 funti. Iza rata kupila je 87.875 dunama zemlje za obradivanje za cijenu od 375.972 funti i 4.060.308 mq gradskog zemljišta, vrijednog 338.453 funti.

P. L. D. C. raspravlja glede kupnje od 46.000 dunama zemlje za obradivanje za cijenu od 241.500 funti i 4.595.000 mq gradskog zemljišta, vrijednoga 36.000 funti.

Kooperacija sa Ž. N. F.-om.

Ž. N. F. učestvovao je kod najvažnijih kupnja. Tako kod Merhavije 9515 dunama za cijenu od 18.676 funti. Zemljišta u Emek Jesreelu 62.633 dunama za cijenu od 302.463 funti, kod zemljišta grčkoga patriarhata u Jeruzalemu 306.776 mq za cijenu od 213.850 funti.

Kooperacija sa drugim društvima.

I. C. A. je 1913. godine omogućila kupnju Kerkura zajmom od 350.000 franaka. Geula sudjelovala je pri kupnji Kfar Urija, Ejn Haja, Djebelije i dr. A. P. C. sudjelovala je pri kupnji Talpiota i drugih površina na Karmelu i omogućila je pružanjem kredita kupnju nekih drugih zemljišta.

Upotreba po P. L. D. C. kupljenih zemljišta.

Ž. N. F.-u prodala je P. L. D. C. 6883 dunama za radničke naseobine. Razne Ahuzot i bilinogojstvene zadruge u St. Louisu, Chikagu, Newyorku, Bialistoku, Moskvi, Rumunjskoj itd. kupile su za far-

me 41.771 dunam. Ostalim kupcima prodala je P. L. D. C. 47.169 dunama sel-skoga zemljišta.

Gradskoga zemljišta prodala je P. L. D. C.: za vrtne gradove 6.400.448 mq, gradjevnim zadrugama 1.353.926 mq, za trgovačke četvrti 86.305 mq.

Novi izdaci P. L. D. C.-a.

P. L. D. C. pripravlja nove upravne planove za gospodarsko zemljište, gdje će se polagati osobita važnost na vezu između radništva i vanjskih društava. Na jednom dijelu zemljišta, koje će se kupiti, treba da Ž. N. F. podigne radničke naseobine, a ostatak će se prodati izvanjnim bilinogojstvenim zadrugama. Obradivanje ovog posljednjeg djela preuzeti će na temelju akordnog ugovora radničke zadruge. Kasnije će članovi bilinogojstvenih zadruga moći sami da preuzmu obradbu toga zemljišta.

Je li nužno daljnje povećanje posjeda?

Kupnja palestinskog zemljišta i njegova obradba rukama židovskih kolonista jeste jedan od postulata cionizma; s njim stoji i pada misao nacionalne regeneracije. Pričuva na zemljištu čini židovsku kolonizaciju neovisnom od laviiranja političke i materijalne iz vlastbe zemljišta.

Sredstva za nastavak postignuća posjeda.

Izim jačanja velike institucije Židovskog Narodnog Fonda mora se nastojati takodjer pajačati i P. L. D. C., koja omogućuje sudioništvo privatnog kapitala.

Dionička glavica P. L. D. C.-a mora se odmah povisiti na 100.000 funta. Kako možemo postići ovu sumu? U svim židovskim centrima moraju se osnovati društva za nakup zemljišta i za preuzimanje akcija P. L. D. C.-a. Svaki posjednik P. L. D. C.-a akcije doprinosi povećanju židovskog zemljišnog posjeda!

(Z. I. K. O.)

Financijsko nazadovanje

Piše dr. Jakob Mertel.

Što će biti s našim ovogodišnjim budžetom? Već je prošlo nekoliko mjeseci, odkada je godišnja konferencija zaključila smanjenje palestinskog budžeta. Ovaj je zaključak probudio u gdje kojim cionističkim krugovima veliko uznemirenje; mnogi cionisti podvrgoše ovaj zaključak konferencije oštroj kritici. Iza ratifikacije mandata znači ova redukcija budžeta veliko razočaranje. Ratifikacijom mandata pružaju se nove perspektive i nove mogućnosti za jačanje kulturnih i ekonomskih pozicija Židova u Palestini. U savezu s ovom novom prilikom da se ubrza obnova Palestine, da se bitni i produktivni element u zemlji uveća, nadalo se, da će ovogodišnji budžet premašiti prošlogodišnji. Veliko je stoga bilo razočaranje, kad je konferencija umjesto povišenja budžeta zaključila njegovu redukciju na polovicu. U tome zapažalo se neko nazadovanje i premda imadu naši budžetni predlozi samo nominalni značaj — aktuelne su samo slavke izdataka, a ne one primitaka — znači ova redukcija faktički neko opadanje u pogledu iščekivanja i nada u narod.

XII. kongres zaključio je budžet od 1 i pol milijuna funti, jer je držao i vjerovao da će židovski narod dati pravi odgovor, da će učiniti najveći napon kako bi nabavio potrebna sredstva. Na žalost nije se ovo iščekivanje ispunilo, tako da je godišnja konferencija uočiv ovu činjenicu, morala da žrtvuje jedan veliki dio redovitog budžeta. Ovo nazadovanje već se opaža, ako se usporedi razlika između brojaka palestinskog budžeta za godinu 5682. i ovogodišnjega.

Za prošlu godinu votirao je kongres: Za poljodjelsku kolonizaciju 235.000 funti, ove godine ne više nego 110.000 funti, za useljenu i rad prošle godine 140.000 funti, ove godine samo 75.000 funti, za školstvo prošle godine 125.000 funti ove godine 70.000 funti; za zdravstvo votirano je ove godine samo 45.000 funti itd. Konačni rezultat jest, da — dok je prošlogodišnji palestinski budžet iznosio 656.000 funti, ovogodišnji iznosi samo 485.000 funti ili pravi samo 370.500 funti, jer se 114.500 funti kao deficit prošle godine mora da pokrije od ovogodišnjeg budžeta.

Ne ulazeći za sada na izvanredni palestinski budžet, koji se odnosi na onaj dio, koji se bavi sa investicijama u raznim preduzećima, vidimo jasno, da je redoviti palestinski budžet skraćen na račun najvažnijih radova u Palestini. Žrtvovan je veliki dio židovskog odgojnog rada u Palestini, a isto tako i znatan dio djelovanja Hadase, koja je za zdravlje pučanstva neophodno potrebna. Kulturne i druge korisne institucije, koje imaju da važe kao glavne osnovke obnove rada teško će trpjeti uslijed ovog skraćivanja budžeta. To znači nazadak. Slaba je utjeha, da ovaj nazadak nije osnovan u nazatku sabiranja u poredbi s prijašnjim godinama. Sabiranja sama ne pokazuju nazadovanja, ali uoče li se nacionalne potrebe, nužni radovi, koji se imaju u bliskoj budućnosti u Palestini provesti ne smije se pustiti s vida činjenica, da redukcija redovitog palestinskog budžeta znači poniženje, razočaranje u pogledu iščekivanja, da će židovski narod na odnosni zov izdašno reagirati i pokazati primjenu požrtvovnosti koju iziskuju časovite potrebe.

Godišnja konferencija morala je računati sa faktičkim položajem. S obzirom na prošlogodišnja iskustva nije mogla zaključiti višega budžeta, te je bila prisiljena da ustanovi samo minimalnu subvenciju za redoviti palestinski rad. Pitanje je ali, kako će židovski narod reagovati na ovogodišnji budžet i koji će odgovor dati na drugi, izvanredni budžet, prema kojemu valja namaknuti najmanje 800 hiljada funti za proširenje već postojećih institucija i za nove investicije i poduzeća. 485 hiljada funti ovogodišnjeg redovitog palestinskog budžeta potrebni su baš za već spomenute svrhe. Tek kad će ovaj minimalni budžet naći svoje pokriće, moće će se početi voditi briga i za budućnost. Sticanje zemlje odstupom 20% sabranih svota Židovskom Narodnom Fondu, zajmovi za gradnju kuća, komercijalni krediti, individualni krediti, krediti za kolonije i kolonizatorne radove su stvar, koje ne mogu dugo čekati, ako hoćemo da Palestina postane židovskom domajom.

Šta će Židovi učiniti, šta će cionisti učiniti, da se prošlogodišnji nazadak ove godine pretvori u nacionalni napredak? **Ima samo jedno sredstvo — povišena sabiranja.**

Reducirani palestinski budžet moće će se na sljedećem kongresu opet podvostručiti, ako će se prihodi Keren Hajesoda tokom ove godine znatno uvećati. Sva poduzeća, koja su neophodno potrebna za obnovu Palestine,

mogu se do XIII. kongresa pripremiti i razviti, ako židovski narod u toku ove godine namakne sredstva za to. Uvećana sabiranja, to je lozinka ove godine! Na pitanje što će biti s ovogodišnjim budžetom, ima samo jedan odgovor: Povišena sabiranja za Keren Hajesod. Bio je za našu stvar udarac, što je budžet morao biti skraćen, ali u moći i u vlasti Židova leži, naročito u vlasti cionista, da tokom ove godine ovaj položaj promjene. Povišenom aktivnošću, većom požrtvovnošću, umnogostručenim sabiranjima poboljšat će se položaj. Ta sramota je, da bi narodni pokret baš sada iza njegova progressa bio prisiljen da skraćuje budžete i napušta radove, koji su temelji obnove Palestine. Jedno i samo jedno sredstvo ima protiv toga:

Povišena i intenzivnija sabiranja za Keren Hajesod.

Budžet poljoprivrede

Prilikom dolaska upravitelja cionističkog financijskog departementa dra. Halperna, koji istovremeno sa Weizmannom stiže u Palestinu, objavljuje »Hapoel Hacan« članak od Josipa Achronovića o katastrofalnoj situaciji poljoprivrede, kojoj se pravovremeno ne ne isplaćuju sume budžetom određene. U glavnim crtama iznašamo javnosti interesantne dijelove ovoga članka.

Uzimajući u obzir činjenicu, da su prihodi za izgradnju Palestine previše maleni, jer zaista izgradnja još nije postala u narodu stvar srca, upućuje Achronović onamo, da je bezsmisleno jaukati nad ovako slabim prihodima, već je potrebno pobrinuti se, da se bar onaj novac, koji posjedujemo, shodno upotrebi. Polazimo važnost, da novac u njegovoj realnoj vrijednosti uložimo tako, da dobijemo opet novi izvor egzistence i razvitka. Najbolji nam je primjer za to poljoprivreda. Dalje veli Achronović: »Kuju realnu vrijednost može da ima budžet poljoprivrede, kada ne stie u pravo vrijeme, kada nije dana mogućnost pravovremene kupnje stoke, pravovremenog oranja i sijanja, — sve stvari, koje se ne mogu nikako odgoditi. Novac, koji poslije pravog vremena stie, pojede se, a da nije nikakove koristi donio, i ljudi stoje opet pred praznim. Groza nas hvata kada pogledamo to zlo, kojeu ovakovim prilikama — ne samo u gospodarskom smislu — u našem radu usledjuju. Mnogobrojni radnici pojedinih gospodarstvo i to većinom najiskusniji radnik, čija je zadaća da gospodarstvo sami poboljšaju i na višu razinu dignu, prinudjeni su ostaviti posao i zaposleni su danju i noću putovanjem u Jeruzalem i Jafu, da traže »financijske kombinacije«; veliki dio budžeta proždru putni troškovi, a još veći dio kamate na posudjeni novac; ljudi obeščašćuju sebe samoga a i svetost svoga rada tim »financijskim kombinacijama«.

Zaista to nije ništa novo. Godinu za godinom vapi poljoprivredni radnici: pa i ako je budžet tako malen, treba da i stigne u pravo vrijeme, da ga najbolje iskoristimo u nabavkama živog i mrtvog inventara i proizvodnji životnih namirnica, i da se možemo uzdati, da ćemo postepeno osigurati svoju neovisnost od budžeta. I godinu za godinom opetuje se ta tužna slika neprestanog krstarenja

radnika od gospodarstva do Jeruzalema i sve radi budžeta — slika, koja sadržaje veliki dio tajnih deficita, a veliki dio budžeta izdaje se u neproduktivne potrebe.

Početak ove godine dosegao je taj položaj vrhunac impotence. Ova godina započela je bez ijednog filira a sa mnogo dugova lanjske godine. Potpora, koju je Cionistička uprava dobila na račun kredita a konto budžeta od A. P. C., posvećena je izostala (po izjavama A. P. C-a uslijedilo je to naredbom J. C. T-a u Londonu); naša dva naravna instituta za pomoć radu u zemlji, Radnička banka i Hamasbir, kojima je dužnost da radove radništva unapredujuju kreditima — ta dva instituta nijesu dobila od nikojih centrala takove upute i pružaju za to još i danas u omjeru prema svom imetku kredit za poljoprivredu, ali njihove mogućnosti u tome smjeru iscrpljene su već koncem prošle godine i sada na početku nove godine opaža se kod njih dobra volja, da poljoprivrednu produkciju, koja se nalazi u opasnom položaju, spasu, no njihov imetak nije dostatan ni za minimalne potrebe.

I tako stoji to pitanje sada u svoj svojoj oštirini pred nama: koju vrijednost imaju svi oni budžetni predlozi i zašto sva ta igra sa poljoprivrednim budžetom, kada ne postoji mogućnost da se njegovom pomoću zaista stvori poljoprivreda! Mi smo već zaboravili pitati, da li je male stavke, koje su u budžet poljoprivrede unešene, dostaju, da li mi, u koliko se u ovakovim prilikama raditi može, smijemo i sanjati o stvaranju židovske poljoprivrede u Palestini. Mi smo, kako je već rečeno, priprani, da se prilikama podvrgnemo, zatvoriti ćemo jedno i prilagoditi ćemo se malim mogućnostima. Hoćemo ali uvjerenje, da kad hiljadu groša stvara vrijednost od hiljadu, da onda i sto groša stvara vrijednost od stotinu. Drugim riječima, mi hoćemo da znamo, da u ovoj zemlji nešto stvaramo. U današnjim prilikama ne postoji dapače niti iluzija, da bi tome tako bilo, i cijeli budžet dobiva osebinu prosjačenja za uzdržavanje ljudi.

Nama se čini da ti današnji uvjeti nijesu nužna posljedica prilika, jer krivnja ne leži samo u objektivnoj činjenici, da je manjak na sredstvima, već i o subjektivnom razumijevanju uprave novca. Kadkada nam se čini, kao da ta uprava zaista smatra cijeli budžet kao potporni novac, a ne kao novac, koji je određen u produktivne svrhe, jer drugačije si ne možemo rastumačiti, da Cionistička Organizacija ne bi u početku godine uzela zajam a konto budžeta i time provela rad u puno većoj štednji i puno plodonosniji. Rad u Palestini je zapravo jedna Tora, koja iziskuje veliki studij i mnogo razumijevanja, a uprava koja se nalazi izvan zemlje, čini se, ima uvjerenje, da je taj rad samo mehanički. Bezuvjetno posvećuje uprava tome radu maksimum energije, a sve će to ostati Sifov rad, jer nije protkan najvažnijim ciljem: gospodarstvo postaviti na nacionalne temelje i stvoriti iz njega životnu bazu za radnika.

(»Jüdische Rundschau«.)

Iz židovskog svijeta

Amerikanski Židovi i njihovi rođaci u Rusiji. Morava. (J. C. B.) Posebni izvještitelj od J. C. B. u Rusiji telegrafira:

Amerikanski Židovi prouzrokuju često svojim rođacima u Rusiji velike neprilike time, što ih ponukaju, da svoje radnje i stanove likvidiraju te da nastupe putovanja, prije nego što raspolazu potrebnim dokumentima i putnim troškovima. Na taj način sakupljaju se grupe ovih nesretnih u Moskvi i na ruskoj granici, izvrgnuti gladi i zimi. Rusko-židovske organizacije nijesu u stanju ovim nesretnicima da pomognu.

Stajće će tako dugo biti haotično, dok se ne će inozemne židovske organizacije odlučiti na to, da u raznim dijelovima Rusije i Ukrajine otvore odjele, koji će urediti odnošaje između ruskih emigranata i njihovih američkih rođaka.

Čehoslovački Židovi za Židove u Ukrajini. Pod pokroviteljstvom konferencije za sveopću pripomoć i pod vodstvom gdje dr. Buchnil razvila se po svim gradovima Čehoslovačke intenzivna propaganda za pomoć nemoćnih Židova u Ukrajini. Za tu se stvar zauzimaju židovske ličnosti sviju stranaka, a podupiru ju i čehoslovačke i njemačke državne novine. Očekuje se očit rezultat.

Protestne skupštine u Bukovini protiv otpusta židovskih državnih činovnika. Posljednjih dana održane su u svim većim gradovima Bukovine skupštine, na kojima se protestiralo proti otpustu svih židovskih državnih namještenika. Sakupljeni protestirali su i proti vladinom projektu o razdjelu židovskih općina u Bukovini u ortodoksne i slobodnjačke odjele. Zahtjevali su faktičku jednakopravnost Židova i priznanje židovske pravne manjine.

Židovski udio na visokoj školi nacionaliteta u Moskvi. Moskovske novine »Emes« javljaju interesantne pojedinosti o komunističkom sveučilištu za nacionalitete zapada. Glavni rektor sveučilišta je revolucionarac Marchlewsky. Kao jedna od prvih pomagača rektora fungira pedagoška voditeljica gospođa Estera Frumkin, poznata članica Bunda.

Neočekivana izborna pobjeda nacionalne manjine u Poljskoj. 25 židovskih mandata. (Warschawa J. C. B.) Kod posljednjih ustanova je 30 sveukupnih izbornika u Poljskoj t. j. 750.000 glasovalo za listinu bloka nacionalne manjine. Za listinu narodne stranke glasovalo je izim toga 30.000 izbornika, za židovski »Savez« 60.000, za Poale Zion 20.000. Nadalje primile su ostale židovske liste manje izbornih glasova.

Sa stalnošću se računa na sveukupno 25 židovskih zastupnika u budućem sejmu. Broj svih mandata manjine iznašati će 55.

Od dosada izabranih židovskih zastupnika, koji su na listini bloka manjine kandidirali, poznati su po imenu: Grünbaum (cionist), Kirschbraun (orth.), Farbstein (misrachist), Hartglas (cionist), Rabiner Schapiro (orth.), Dr. Rosenblatt (cionist), Sirhis, Dr. Schipper (Poale-Zion), Wigodzki (cionist), Feldmann (misr.), Wischlitzi, Dr. Thon (cionist), Hellmann, Trusker, Weinziecher (vanstranački), Dr. Reich (cionist), Rabiner Rubinstein (orth.). Osim toga su u istočnim galicijskim gradovima Stanislau i Stryju dva židovska poslanika izabrana.

Daljnji uspjesi bloka manjina u Poljskoj. — Umnožavanja židovskih mandata. Osim već javljenih izabranih žid. kandidata bloka manjina izabran je, prema posljednjim vijestima, čitav niz daljnjih žid. zastupnika listine bloka manjina. Novi žid. poslanici jesu: rabiner Brodt (Mizrahi) i dr. J. Gottlieb (Cionist), nadalje dr. Ringel i dr. Reizer u Istočnoj Galiciji. Strašan utisak učinili su u žid. krugovima izvještaji izbora u Wilni. U Wilni nije naime izabran niti jedan jedini žid. poslanik; nosiocu listine bloka manjina dru. Wigodzki-u manjkalo je tek 80 glasova do konačnog izbora, budući da su žid. glasovi bili pocjepani utjecajem narodne listine.

Dr. Wigodzki je međjutim izabran u drugom izbornom okružju (Nowogrodek). Opseg pobjede bloka manjina ne da se još ustvrditi. Do sada je utvrđen izbor 80 poslanika »Sejma«, koji pripadaju bloku manjina. Grupa narodnih manjina bit će po veličini druga grupa poljskog »Sejma«. Budući da će si u slijedećem Sejmu »desnica« i »ljeвица« držati ravnotežu, sačinjavati će, kako izgleda, dio narodnih manjina u neku ruku osovinu tezuje. Za vodju ove velike grupe uzet je u obzir duhovni otac bloka manjina i vodja ujedinjenog izbornog odbora narodnih manjina, žid.-cionistički poslanik J. Grünbaum. Od antisemitske listine izabran je urednik poznatog protudržavnog lista »Dwa Gro-sche« — Badzewicz. Liberalna poljska štampa vidi u izbornoj pobjedi bloka manjina pojavu velikog političkog značenja, koju treba sa mirnim i iskrenim čuvstvima prosudjavati. Liberalni listovi naglašuju, da se iz ove pobjede može crpsti politički nauk i pokazuju, da je postojeći izborni red morao automatski dovesti do stvaranja bloka. Ugled poslanika Grünbauma porasao je u svim političkim krugovima Poljske u velikoj mjeri.

Imena židovskih poslanika u poljskom Sejmu. Za prošlih izbora u Sejm u Poljskoj izabrano je do sada i već oficijelno potvrđeno slijedećih 36 židovskih poslanika: Cijonisti: Grünbaum, Dr. Thon, Hardglas, dr. Rosenblath, dr. Wigodzki, dr. Gottlieb, dr. Schwarzbard, dr. Reich, dr. Rosmarin, Karl Eisenstein, dr. Ringel, dr. Schreiber, urednik Frostig, dr. Insler, dr. Emil Schmorak i gdje Pomeranz-Melzer; Misrahisti: Fardenstein, dr. Feldmann, Hellmann, rabin Brodt, dr. Federbusch, dr. Hausner; Hifadul: advokat Lewinsohn, Cvi Heller i dr. Silberschein; izvan stranaka: dr. Weinzier, Wislitzki, Reizes, Poale cionist dr. Schipper; Agudisti: Kirschbraun, rabin Schapira, Sirkis, Minzberg, Stempel, rabin Lewin i volkist Prilutzki.

Obustava jednih varšavskih židov. novina. Organ »Poale Ziona« »Dos noje Leben«, koji je počeo izlaziti pred izbore i radi izborne propagande, prestao je izlaziti.

Antisemitizam u »Čuvanju opravdanih interesa«. Berlin J. C. B. Iz Münchena javljaju: Vodja antisemita, sudbeni vijećnik iz Zeschwitz-a, bi oplužen od saveza građana židovske vjeroispovjesti i bi radi uvrede osuđen od suda na globu od 6000 maraka, jer je u jednom oglasu iznio, da židovski centralni ured odvraća židove od narodne i građanske asimilacije. U žalbi na Münchensko zemaljsko sudište riješilo ga jednom motivacijom da je radio u vjeri i čuavnju opravdanih interesa svoje političke stranke i njemačkog naroda.

Židovska ratna statistika pred peštanskim sudom. Budapest J. C. B. Pred kaznenim sudom u Budapešti odigrao se dne 3. novembra proces, što ga je podigao Alex Avarfhy negdašnji poslanik mađarske nacionalne stranke, protiv Dr. Ludvig Szabolosi-a, židovskog urednika. Avarfhy je iznio u jednim novinama da je za vreme rata palo samo 500 mađarskih Židova i da su se mnogi klonuli rata. Na to je Dr. Szabolosi u svojim novinama izneo Avarfhy-evu laž. U raspravi bi zatražena od centralnog statističkog ureda podatke, po kojima nije palo 500 već 4434 mađarskih Židova; dakle preko 2 postotka, a ne kako je to Avarfhy iznio 0.005 postotka. Ova data proležu se samo na Židove za koje se po matičnom uredu znade da su pali, a ako se uzme još za koje se nezna točno gdje su pali i kada, to dobijemo broj koji iznaša 10.000. Sud je na temelju ovih data riješio optužbe Dr. L. Szabolosi-a.

Židovski poslanici u Rumunjskoj i protužidovski ispadi. Židovski poslanici liberalne stranke, koja je kako je poznato, stranka vlade, predali su vlasti memorandum u kojem nabrajaju posljednje ispade protiv židovskog građanstva i opominju vlasti da kazni udionike tih ispada.

Sličan ovakav spis predali su također židovski poslanici vodstvu liberalne stranke, u kojem prijete stranci političkim bojkotom sa strane građanstva, ako ne istupe s potrebnom energijom protiv ovih ispada.

Akcija u Americi za Hechaluz-Fond. Berlin J. C. B. Organizacija »Hitachduth« poveo je veliku akciju u Americi za tvrtku »Keren Hechaluz«. Mnoge cionističke ličnosti predobili su već za ovu akciju. Uredit će se općeni ured za pripremu jednog Hechaluz-tjedna u cijeloj Americi.

Antisemitski fašizam u Bavarskoj. Berlin J. C. B. Berliner Presse iz Münchena javlja, da su se bavarski nacional-socialisti, koji su se u posljednjim godinama istakli osobitim provokacionim načinom antisemitizma, a sada po obliku talijanskih fašista organizirali. Nacional-socialisti istupaju već u uniformi i oboružani. U nekim bavarskim gradovima, kao u Bachau, Augsburgu i Nürnbergu drže gotovo cjelokupno pučanstvo pod svojim terom.

Socijaldemokratski listovi u Bavarskoj pozivlju radništvo na osnutak socijalističke obranbene organizacije.

Iz cionističkog svijeta i Palestine

Izbori u Palestini. Palestinska vlada započela je sa publikacijama izbornih listina i sa ostalim pripravama za izbore. Izbori će se obaviti koncem ovog mjeseca.

Posjet Lorda Allenby-a na poluotoku Sinaj. Feldmaršal lord Allenby, nadkomesar za Egipat, uputio se na poluotok Sinaj, da izvidi izvanredno stanje koje je nastalo uslijed neprestanih navala Wahabi plemena, pošto bi ovi ispadi mogli postati opasnim za Sueski kanal.

U zadnje vrijeme podvostručili su Wahabi svoje navale u području Transjordanije i postoji sumnja, da imaju svoje tajne agente među palestinskim muhamedancima. Kršćanski Arapi protestuju protiv simpatiji izvjesnih muhamedanskih ekstremista sa Wahabi.

Put profesora Weizmanna u Palestinu. Odlazak prof. Weizmanna u Palestinu, koji je prvobitno bio predviđen za 2. novembra a zatim uslijed engleske ministarske krize odgođen, imao bi da uslijed slijedećih dana. Prof. Weizmann, koji namjerava nekoliko ljedana proboraviti u Palestini, putuje u pratnji Colonela Kisha, koji ima da u Palestini primij važnu dužnost.

Put Sokolova u Lausanne. Povodom orijentalne konferencije polazi predsjednik Cijonističke Egzekutive, Nahum Sokolov, u Lausanne, budući da bi na ovoj konferenciji moglo biti dotaknuta neka pitanja, koja se odnose na Palestinu. I jedno arapsko odaslanstvo pod vodstvom Muza Kazim Paše uputila se u Lausanne da ondje pokuša iznijeti zahtjev za nezavisnost Palestine i ukinuće Balfourove deklaracije.

Južno-afrički ministar predsjednik general Smuts o palestinskoj politici. Na velikom židovskom banketu, koji se održao 9. novembra u Johannesburgu, učestvovao je i ministar predsjednik general Smuts, koji je ovu zgradu upotrebio, da poda važnu izjavu o držanju južno-afričke vlade prema palestinskoj politici Velike Britanije. Formula »židovska narodna domaja« postala je sastavnim dijelom javnoga prava. Dogodjajima na blizom Istoku, čije djelovanje ne može izostati u Evropi i u muhamedanskom svijetu, nasječeni su u Maloj Aziji novi problemi. On da je ali, izjavio je ministar predsjednik, uvjeren, da će Velika Britanija podjednako insistirati na mandatskoj politici. U interesu evropskoga mira i u spoznaji pravednosti židovske stvari, morat će i nasljednici Lloyd Georgesa zastupati ista politička naziranja. On da je uvjeren, da će Palestina u sve većoj mjeri postajati zbiljskom narodnom domajom Židova. General Smuts je još upozorio na primjer Rusije, koja je uvijek Židove ugnjetavala, i sada sa svojim slomom primila istoričku kaznu, te je pri koncu svoga razlaganja pozvao britsku vladu i engleski narod, da ostanu vjerni ustanovama mandata i politici židovskog narodnog doma.

Financijski izvještaj Keren Hajesoda. Glavni ured Keren Hajesoda u Londonu objelodanjuje pregled o prihodu u gotovom do 30. septembra 1922. Po tomu unišlo je kod biroa od proljeća 1921. u svemu 614162,156 funti. Na prvom mjestu stoje Savezne Države Američke sa 393355.9.9 funti, nadalje uplatiše Kanada 45135.19.8 funti, Poljska 22099.14.5, Južna Afrika 18505, Njemačka 17082.04.2, Argentina 15563.04.9, Engleska 15338.05.3, Čehoslovačka 12153.02.3, Holandija 7353.16.4, Besarabija 7098.14.5, Bugarska 4047.06.10, Litavska 3356.00.5, Brazilijska 3324.15.7, Rumunjska 1896.17.9, Jugoslavija 1842.05.11, Maroko 1814.12.1, Danska 1739.3.5, Chile 1713.05.10, Grčka 1416.09.9, Belgija 1401.06.11, Istočna Galicija 1390.05.2, Finska 1297.12.5, Alzacija-Lorena 1203.13.2, Norveška 1036.16.7, Švedska 1011.11.0, Austrija 935.18.2, Francuska 883.03.3, Letonska 842.06.10, Aden 800 funti.

Druge zemlje doprinjele su za Keren Hajesod manje iznose. Izvještaj nadalje usla-

novljuje da su najveći prihodi u Londonu uslijedili u proljetnim mjesecima aprilu, maju i junu. Rekord postigao je maj sa 42929.4.3 funti. Posljednja 2 mjeseca oktobar i novembar, koji u izvještaju još nijesu uvaženi, mogli bi da bitno promijene redoslijedbu pojedinih zemalja. Tako je na pr. Rusko-ukrajinski Merkas koji je do sada na 44 mjestu, u posljednje vrijeme primio nekoliko velikih priloga za Keren Hajesod, po kojima će biti uvršten u 10 zemalja. Isto vrijedi i o drugim zemljama.

Odlazak Mousa Kiazim paše u Lozanu. Delegacija palestinskih Arapa, na čelu im Mousa Kiazim, uputila se u Lozanu na istočnu konferenciju, koja će se uskoro održavati, da zastupaju zahtjeve za samostalnost Palestine. Delegacija će se zadržati u Kairu, gdje će održati dogovor sa sirske Arapima. Na svom putu u Lozanu posjetiti će izaslanici Carigrad.

Colonel Wedgwood o židovskoj Palestini. Upravo pred svoj odlazak iz Amerike, gdje je sa velikim uspjehom absolvirao propagandno putovanje, izjavio se je član engleske donje kuće i vođa radničke partije Colonel Wedgwood Newyorškom J. C. B.: »Na 5. godišnjici Balfourove deklaracije naglasio bih se u ime engleske radničke partije pripremam, da provedem ne samo ostvarenje mandata u pravom smislu riječi, nego i da pretvorim Palestinu u domovinu progonjenih Židova prema duhu zaključka engleske vlade prije 5 godina. Židovi mogu biti osvjeđeni, da će se obustaviti ograničenje pri useljenju neimućnih Židova, vrata Palestine stajat će širom otvorena za sve radničke slojeve. Židovi mogu biti uvjereni nadalje, da će se Palestina pretvoriti naskoro u autonomnu i slobodnu državu po uzoru Home Rule-a u engleskim dominijama, mjesto da nadalje stoje pod engleskim mandatom. To će se provesti, kad će broj Židova u Palestini biti dovoljno velik, da obrani Palestinu od raznih napadaja. Pomoću te okolnosti zauzet će Židovi mjesto u skupu slobodnih naroda i u sveoćem napretku moći će uvelike koristiti.

Ogromne naturalizacije Židova u Palestini. Jeruzalem (J. C. B.). 50.000 židova su do sada, na temelju dekreta palestinske uprave o dobivanju građanskog prava, primili palestinsko državljanstvo. U tom broju ne nalaze se bivši otomanski državljanji, koji su automatski prisvojili palestinsko građansko pravo.

Bonar Law o engleskoj politici u Palestini. London (J. C. B.). Na izbornom meetingu u Leedsu izjavio je engleski ministar predsjednik Bonar Lav slijedeće:

Izazivanje poljske vlade protiv varšavske žid. općine. Na zadnjoj sjednici židovske općine u Varšavi raspravljalo se o činjenici, što poljska vlada nije pozvala židovsku općinu prigodom otkrića spomenika u znak zahvalnosti Americi. Odlučeno je na to slijedeće:

Općina, kao predstavница varšavskog židovskog pučanstva, smatra kao zapostavljanje to, što nije bila pozvana toj

svečanosti, te istovremeno izrazuje žid. općina svoju zahvalu američkom narodu za pomoć, koja je bila pružena židovskom stanovništvu u Poljskoj. Osim toga zaključila je općina, da naredi specijalne molitve za subotu u svim sinagogama za američki narod.

Udružene države i židovska narodna domaja u Palestini.

New-York (J. C. B.). Povodom pet-godišnjice proglašenja Balfourove deklaracije obratio se je J. C. B. na nekoje ugledne američke političare u New-York-u, da iznesu svoja mišljenja o pitanjima sagradnje židovske narodne domaje.

Iz »senatske kuće« dobili su od tajnika predsjednika Hardinga slijedeći odgovor:

»Ne znam je li postoji kakav način da naša predsjednik razjašnjenje deklaracije tuđe vlade. Predsjednik je pratio tok izgradnje Palestine kao židovske narodne domaje i češće izneo svoja mišljenja o toj izgradnji«.

Senator Lodge, predsjedatelj američanske komisije za izvanja pitanja izjavio je ovo:

Židovski narod dobio je mogućnost izgradnje svoje nar. domaje u Palestini s koje države pojeteče i s kojom je usko vezan. Da sam u senatu kao referent o ovom pitanju imao mogućnost doprinesti svoj glas, za dobar izlazak ovog pitanja, bit će mi najljepša uspomena u mom životu.

Iz Jugoslavije

JEVREJSKI KURZEVI.

U subotu, dne 11. o. mj. održao je dr. Aleksandar Licht uvodno predavanje svojim kurzevima »Problemi jevrejstva«. Predavač predložio nam je ponajprije staro-jevrejsku kulturu u skupini kultura prednjoazijskih naroda odnosno utjecaj zadnjih na kulturu starozavjetnu. Prikazao nam je razvoj jevr. etike počevši od utjecaja zakona Haumrabijskih, pa do potpunog razvoja samoniklih jevrejskih kulturnih tvorevina, što su se konačno najsvršenije ispoljile u imajskom dekalogu. Nasuprot tome postavio je kulturu helensku, kao kulturu estetike, kulturu lijepoga. Jer, da je tek kasnije primjerice Plato, pod raznim uplivima iz vana ideju o monoteizmu udomaćio među grčkim vrednotama. I taj monoteizam da je više logičan nego etičan, više monizam nego monoteizam. Mislim, da je predavač pošao predaleko, kad je ono, što bi još zaista ostalo od etičnih vrednota helenskih nazvao etikom eudemoničkom, odnosno grčkim naziranjem na svijet. Pri tom je podsjetio na Homera, Aristofana i t. d. A Sofoklo? Prema predavačevim izvodima Sofoklo onda ne bi bio Grk, jer mu djela nisu eudemonistička. U tom označivanju svojstava grčke kulture u paraleli s jevrejskom digresija je prevelika i gotovo jednostrana, a da bi mogla da bude objektivna. Nasuprot čuli smo pako lijep izvod odnosa starozavjetne etike i etike evanđelja. Obje su jednako vredne. Tek na drugi način. Prva je, kako je predavač naveo, etika pravde, a druga etika ljubavi. Iako je već u petoknjžju uklesana ona »Ljubi bližnjega svo-

**Stedne uloge ukamaćuje sa
i vraća iste bez otkaza**

5%

ZAGREB
Nikolićeva 7

MEDJUNARODNA BANKA

D. BEOGRAD
D. Terazije 23

5%

ga — taj je motiv u evanđelju dominantniji. Stoga je i u krajnim konzekvencama evanđeoska nauka negativna, dok se starozavjetnu eliku i pravdu može da shvati kao golemu klisuru jevrejstva, koja ga je uzdržala u narodnoj zajednici i ako ne u formama državnim. Ova je dakle etika starozavjetna pozitivna primjenivši je na život nekog skupa, zajednice, dok je evanđeoska svojim naglašenim motivom ljubavi, primjenivši je na život individualan viša od starozavjetne, ali negativna za zajednicu. Primjerice ona: »Tko tebe kamenom, ti njega kruhom« ili »Ako te udari po desnom obrazu, pruži mu i lijevi« i slično. S razloga toga, a i zbog toga, što se je evanđeoska nauka porodila iz protivštine spram naše nauke, upravo onda, kad su naši naučenjaci, počam od Hilda, eliku našu počeli da sredjuju u čvrste forme talmudske, nije narod jevrejski mogao da primjeni načela evanđeoska na jevrejsku zajednicu, kao takovu. — Vanredno je zanimljiv bio prikaz i analogon, medju rimskog i prava sadržanog većinom u trećoj i petoj knjizi Mojsijinoj. Predavač razložio nam je, koliko je bliže našem današnjem shvaćanju o socijalnoj pravdi zakonodavstvo starozavjetno od onoga u rimskom pravu, i ako se današnji kapitalistički društveni uredjaj osniva na rimskom pravu. No svjedoci smo pogubnosti ovoga društvenoga uredjaja. — Pri koncu obećao je predavač, da će u svom kurzu nastaviti s ovim vanredno zanimljivim problemima, te se Oml. Savez obraća na sve, a osobito omladinu koja želi da se upozna s njima, da te kurzeve pohađa. —des.

U subotu, dne 18. o. mj. u 8 i pol sati na večer držat će haver Oton Rechnitzer u dvorani židovske općine uvodno predavanje svojim palestinografskim kurzevima. Ulaznina 2 dinara. Poslije toga predavanja počet će upisi za kurzeve, koji su već otvoreni uvodnim

predavanjima, kod blagajnika Oml. Saveza Zvonka Hirschla. Kurzevi dra. Margela već su otpočeli. U ovom semestru čita se odlomke iz starozavjetne literature. Od polaznika zahtijeva se neko znanje jevr. jezika; održavaju se jedamput tjedno i to srijedom od 8 i pol sati na večer u žid. školi.

*

Kurzevi dra. Šika počinju u subotu 25. o. mj. sa slijedećim programom:

1. Jezici Židova.
2. Sefardi izvan Španije i Portugala.
3. Židovska obiteljska povijest.
4. Misija u židovstvu nekoć i sada.
5. Židovsko ženidbeno pravo s osobitim obzirom na kraljevinu SHS.

*

Predavanje gosp. dra. M. Margela: »O židovskoj mistici«, zakaza on za subotu, dne 2. 12. 1922. ne će se moći održati zbog odlaska gosp. predavača. Kad se ono bude moglo održati, javit će se na istom ovom mjestu.

*

Kurs o »Problemima Židovstva« gosp. dra. A. Lichta započet će u ponedjeljak, dne 27. 11. u 8 i pol sati u vijećnici židovske bogoštovne općine. Tema: Rasni problem.

Palestinografski kurs započinje u srijedu, dne 29. 11. u 8 i pol sati na večer.

Novisad. Dne 5. novembra obavljenim izborima za Hevru Kadišu izabran je predsjednikom dr. Ferdinand Lustig.

Izbor odbora Žid. narodnog društva u Vel. Bečkereku. U izborima za ovo društvo, preduzetim dne 5. o. mj. izabrani su: Izso Fenyes, predsjednik, David Heller i dr. Arpad Kartal, podpredsjednici; Moric Eckfeld, blagajnik; Nikola Heller, tajnik I.; Samuel Garai, tajnik II.; Jakob Fischl, Paul Szentirmay, Bela Kanitz, nadzornici.

Subotica. Dne 5. o. mj. preduzeta je po židovskom Patronage društvu u Subotici razdioba odjeće i obuće 32 djece. Razdioba uslijedila je u prisuću mnogobrojnih gospodja i gospode, pa su neki od njih ovom zgodom oslovili djecu toplim riječima.

Židovska bolnica u Subotici. Dne 5. novembra posjetila je pod vodstvom dra. Samuela Boschan-a jedna komisija od 10 članova židovsku bogoštovnu općinu u Novom Sadu u cilju propagande za židovsku bolnicu u Subotici. Na u tu svrhu sazvanoj sjednici, u kojoj je predsjedao predstojnik općine Bernhard Ernst, govorilo je više govornika propagujući toplim zanosom ideju pok. rabina dra. Bernharda Singera, da se stvore razne socijalne uredbe za židovsko pučanstvo kao što bolnica, dom za nemoćnike i sirotište. Subotički su Židovi u počast uspomene na nj zaključili, da ostvare zaklade, koje bi služile izgradnji ovih institucija. Iza iscrpivog prikaza istorijata o dosadašnjem radu za ovaj cilj stvoren je zaključak, da se u okviru novosadske Hevre Kadiše obrazuje komisija koja će se još nadopuniti izvanjim članovima i onda započeti akcijom za sabiranje novčanih sredstava i darova u naravi.

**Zlata Gerber
Hinko Schrenger**
zaručeni

Zagreb, mjeseca novembra 1922

Elsa Planer Julius Goldberger
Grubišnopolje Uljanik
zaručeni

15. XI. 1922

Vijesnik Povjereništva Židovskog narodnog fonda (Keren kajemet lejIsrael) za Jugoslaviju

Iskaz darova broj 21. od 1. do 15. novembra 1922.

JAAR JUGOSLAVIJA

Beograd: Bencijon Medina 4 maslina, Bencijon Avram 1, Braća Gabaj 10, Samujlo Demajo 2, Santo Simonović 2, Izrajlo Jeošua 2, Žak Beavram 1, Isak Tajtacak 5, Isak Šuvi 5, Josef B. Avramović 1, Zdravko Jakovljević 2, Karl-Lebl 4, Alfred Albalala 2, Isak Levi 1, Josip Almuli 4, Marko Albahari 10, Sarina D. Alkalay 3, Klarica Alkalay 3, Žak Medina 5, dr. Jakob Čelebonović 4, Leon Baruch 1, Bojka Demajo 2, Josip Eškanazi 2, Radomir Gabaj 2, Mika Benvenisti 1, Nachman Anaf 1, Avram Avramović 2, David Nahum 2, Anđelko Tajtacak 5, Leon Eli 2, Jos. Amodaj 2, Jakob Manojlović 1, Žak Almuli 4, Rena Levi 3, Klarica H. Alkalay 5, Samujlo Melamed 8, Samujlo Kalderon 1, Jakob Alfandari 1, Avram Anaf 2, David Jeošua 10, Aron Gabaj 2, Sal. Simha 5, Lazar Pijade 1, dr. R. Margulis 4, Josip Levi 2, A. Kadmon Levi 2, Ašer Naftali 2, Samuel Amar 1, Jakob Koen 1, Danilo Albahari 5, Leon Alkaly 3, Aron E. Lazar 1, Salomon Koen 10, Žak Medina 4, Moric Kabiljo 1, Josip B. Levi 2, Johan Demajo 2, Aron Benvenisti 1, Jelena Rauman 2, Janka i Leon Azriel 10, Rahamin Danilj 2, Živko Nachmias 15, Jakob i Lepa Adanja 2, Moreno Koen 1, Lazar Alkalay 5, Isak Koen 5, Luka Levi 1, Marko Nachmias 3, David Steiner 2, Jefrem Eškanazi

1, Sam. Maclijah 2, Salomon Kabiljo 6, Bencion Bencion 2, David Alfandari 2, Ješa Rubinović 2, Ruben Rubinović 2, Salomon Gabaj 4, David S. Koen 1, Avram S. Medina 3, Majer Levi 2, Ana Steiner 1, Jakob Rubinović 2, Ruben Avramović 2, Avram Mesijas 3, Mika Adanja 10, Jakob Benavram 2, Ruben M. Rubenović 3, Izrajlo Tajtacak 5, Rafajlo Koen 4, Ašer Tahr 1, Haim Medina 4, Avram Mandil 2, Leon Mandil 2, Jakob Bararon 2, Žak Melamed 5, Leon Levi 2, Izrajlo Adanja 1, Gavro Nachmias 5, Mekade Pijade 2, Avram Benarajo 1, Avram S. Koen 20, Haim Alkalay 5, Jakob Karglanović 1, Miša Rubinović 3, Avram Arneli 3, Isak Zdravko Besalomon 8, Mišo Levi 5, Menahem Koen 5, Avram M. Koen 5, Mešulam Koen 2, Stevan G. Koen 10, Jakob Konferli 5, Anđelko Munk 5, Steva M. Koen 5, Nachman Levi 5, Moni Levi 5, David Mevorach 1, Josip Frid 1, Žak Frid 1, Javanka Rechnitzer 1, Isi Efraim 5, Mika Efraim 5, Avram Gabaj 4, Isak Mešulam 10, Solomon Mašijah 5, Steva Majer 2, Jakob Kadmonović 2, Gavro Bogdaneli 2, Levi Koen 2, Make Alkalay 3, Moša Bejosif 2, Ješa Jeošua 2, Sabetaj Benajorović 2, Marko Benajorović 2, Laza Benajorović 2, Isak Farihi 4, Aron Gabaj 4, Herman Rustav 5, Josip Gizela Arneli 8, Moša Aron 5, Aron Bencijon 5, D. M. Da-

vićo 2, Mony Levi 2, Moni Demajo 1, David Suzin 5, Bubi Katarivas 2, S. Danili 1, Haim B. Isak 2, Buki Behajim 2, Jahiel Kabiljo 2, Isak Avramović 2, Aron Romano 2, Moni Altarac 2, Sima Pijade 2, Avram Alfandari 2, Sabetaj Mandil 2, Jos. Isaković 3, Sima Leović 2, Avram D. Baruch 3, Benjamin Beracha 3, Jakob Beraha 3, Isak I. Kazes 3, Albert Mandil 2, David Mandil 2, Josip I. Koen 4, Srpsko jevrejsko žensko društvo »Dobrotvor« 20, svega zajedno 564 maslina 28.200.—

Bifolj: F. Čelebon 800, Baruch i Franjo 720, po 560: Sam. Alevi, Izrael Asso, Vidal Faragi, Nachmias i Cassot po 520, Braća Faragi po 430, Juda Pardo, Juda Pardo i drug, Moise Pardo, Jakob Izrael, po 400, Moise Assacl, po 280, Todoros Aroeli, Jakob Aroeli, Menahem Russo, Salomon Nehema, Jeošua Ichak Jeconiel, Haim Aroeli, Makso Brettler, po 200, Nissim Moise, Sabetaj Abram, Mordehaj Faragi, Nachum Solomon, Moise Camhi, po 180 Albalala Benvenisti, A. Sadicario, po 40 E. Testa, Jos. Aroeli, Avram Aroeli, Jakob Aroeli, Jos. Aroeli, Jeošua Cassorla, Pinkas Cassorla, Avram Aroeli, Aron Calderon, Jakob Calderon, J. Altarac-Semajo Aron, Moise Levi, Josef Russo, Mate Baruch, Moise Sarfati, Isak Aroeli, Jakob Aroeli, po 36 T. Levi, Haim Coen, Jak. Calderon, Rafael Cam-

hi, Salomon Naron, Moše Naron, Majo Aroeli, A. Alihandra, Gabriel Nachmias, Avram Aroeli, Sam. Pardo, Josef Todelano, Moise Confino, Juda Albahari, Isak Hason, Jakob Aroeli, Jakob Camhi, Nissim Levi, Pinkas Pesse, Mešulam Pesse, Sam. Pardo, Jakob Cambi po 20 Haim Calderon, Moše Calderon, Moše Ichak, svega 330 maslina 16.516.—

Zagreb: dr. Lavoslav Sik umjesto čestitke vjenčanju Vița Tolentino, Dubrovnik 400 400.—

Tuzla: dr. Ignac Rosner prig. god. smrti roditelja Josefa i Hermine 100 svega za 904 maslina 45.216.—

Do sada darovano 6541 maslina
Za popunjenje šume treba još 3459 maslina.

OPĆI DAROVI

Beograd: Na svatovima sabrano: Nachmias—Albahari 586, Kapon—Merorah 840, Soeči Demajo—Ašer Benarajo 500, Matilda Koen—David Tajtacak 920, Vera Konfino 262, Jontović—Mandil 540, na prstenju Ana Zumbul—Moša Alijas 500 na avel pok. Salomon S. Koen 240 4388.—

Požega: Prig. Hossenmaffer u kući Josipa Adlera sabrano 1600.—

Bjelovar: Kolo žid. djece povodom Simhat-tore 200, F. Eisensladter 40, Prig. prikazivanja Palestine filma daruju: ing. Spiller 200, dr. Mühlhofer 200, Žiga Pollak 100, Braća Breyer 100, S. Fürst 90, Jakob Fürst 72, Margita Kohn 60, D. Weiss 60, S. Stern, 80, N. N. 62, Isak Perl po 40 Levisch, Szmnitz, Berkeš, Taussig, Pfeifer, Epstein, Ing. Kraus, Lipšić, Sandor Beck, B. Kraus, Schulhof, Jungwirf, Paul Berger, Krauf, Lav, Beok, S. Lipšić, N. N. Hahn, po 32, Käufer, po 30, Steiner, po 24 Stern—Fürst, po 20 R. Herrnschein, M. Wolkenfeld, Fürst, S. Weiss, Artur Schreiber, po 16 D. Grünhut, po 12 Hrižić, po 10 N. N., S. Almann, Grün, po 8 Mela Drucker, Lad. Stern, A. Steiner 2274.—

Daruvar: sviranjem sakupio u kavani Geza Schönauer 650, Žiga Weiss sakupio prig. hossenmaffer 900 1550.—

Niš: po 80, Avram M. Levi, Jakob Mandil, Nisim B. Hajon, Rahamin Mandil. U kući Avram M. Geron sabrano 1000, u kući Isak R. Mandil sabrano 460 1900.—

Koprivnica: Prig. proslave hosenatore kod Milane Schajera na predlog dra. Fischera sabrala Berla Scheyer 1100, Omladinsko udruženje za prodane barjačice 190, Žiga Jelinić 120, Ivan Hirschl za uslugu Zvonki 100, Ružica Fuchs 100, Ženika Singer 20 1630.—

Priština: Na Simhat-tora daruju po 400 Baruch B. Moše i sinovi, Avram Mandil i sin, po 200 Haim B. Josef, po 240 Samuel B. Ašer sinovi, Isak Koen sinovi, po 220 David B. Ašer sinovi, po 160 Ašer B. Salomon i brać, Ašer Kujiel i sinovi Samuel B. Josef i sinovi Buhwi Navon po 120 Moše B. Ašer sinovi, Avram Navon sinovi, po 100, Samuel I. Adizes, po 80, Juda B. Josef sinovi, Avram J. Adizes, Moson Koen i sin, po 60 Haham Atrigoni i sin, Josef B. Ašer, Nisim Elazar, Mordehaj Elazar i sin, Rahamin B. Aravam, po 40 Avram Calderon, David Bevas i sin, Elijah Mandil, Avram M. Adizes, Haim Alkalay, Menoch Levi i brać, Jomtov B. Avram, Nisim J. Adizes, Samas, po 20 Samuel Mandil, Haim B. Aron, Aron B. Rahamin, Josef Bevas, Samuel Gantja, Aron Ruben, Sam. Gedalja 4000.— 17.342.—

UČINJENE USLUGE

Zagreb: Maks Borovic za uslugu dra. Lichta 800.—

ŠKRABICE

Bjelovar: L. Stern 48, B. Hahn 80, M. Wolkenfeld 35, J. Weber 92, Mira Hirschl 12, O. Rosenberg 12, M. Ackerman 50, svega 7 škrabica 329.—

Niš: Avram M. Alkalay 104, Isak M. Mandilović 100, David A. Bencion 220, Koen i Varom 68, David M. Levi 40, Jakob Mocić 48, Marko Konfino 28, Marko S. Mandil 32, Nisim M. Mandil 24, Salomon Varon 32,

Menahem Lazar 56, Moric S. Mandil 40, Avram M. Mandil 60, Hajim Varon 20, Braća I. Nisim 200, Moše Beraha 88, svega 16 škrabica 1160.— 1489.—

DJEČJI SAB. ARCI

Koprivnica: Melite Fischer 621, Virika Kolman 400, Blankica Schyer 220, Ališka Gross 210, Lenka Albahari 192, Lilika Scheyer 147, Silva Wolfensohn 134, Stanko Fuchs 120, Kreško Hirschl 110, Moric Albahari 64, Leo Sternfeld 60, Sandor Albahari 56 2334.—

OBNOVA PALESTINE

Beograd: Jakob Adanja 400, dr. Fridrich Pops 400. 800.—

ZLATNA KNJIGA

Beograd: Naknadno uplaćeno za Jovanku Frid—Rechnitzer 1068.—

Niš: Na ime pok. Prejada Tedanja i supruge daruju: po 800 B. M. Mandil po 400, Isak H. Levi, Moric Tajtacak, Isak Nachmias, dr. Holander, Tajtacak, Isak M. Mandil, po 200, Leon Kabiljo Moric A. Mandil, Avram Mandil, Leon Mandil, Jos. Isaković, po 120, I. Nisim, po 80 David I. Nissim, D. Jašić, Dobrivoj Ilić, po 40 David Mandil, B. Tedanja, Geršon Bukiš, Avram M. Mandil, Binja Gedalja, David M. Gedalja, po 20 Avram Bukus, Marko S. Mandil 4840.—

Zagreb: Dragan Klaić u spomen prijatelja Luje Mosingera na ime istog 4000.— 9.908.—

MASLINE

Daruvar: Vrt na ime pok. Maksa Kerpnera otvaraju: po 200 Paula Kerpner, Žiga Goldstein, po 50 Filip Goldberger, Josip Feldbauer, Ida Pollak, svega 11 maslina 550, za vrt na ime pok. Hermana Pollaka daruju: po 200 Paula Kerpner, Žiga Goldstein, po 50 Filip Goldberger, Josip Feldbauer, Ida Pollak 1100.—

Požega: Prig. vjenčanja šarlike Goldstein Milan Mayer sabrano za gaj dr. Pinkas Kellera 600.— 1700.—

DAROVI KOD TORE

Beograd: Josif Alkalay 4000, Aron Izraelo Konfino 1600, Marko Steiner 1000, po 800 Moric A. Levi, Jakob M. Alkalay, Farkaš, E. M. Reiman, Armin Švarc po 400 Josef Deutsch, Josef Pollak, dr. Fridrich Pops, Kalman Löbl, Geza Kon, E. M. Litvin, Jakob Adanja 14.100.—

Koprivnica: Na velike blagdane daruju: dr. Lav Fischer 800, po 400 Ign. Gross, Vilim Grünwald, Josip Milhofer po 300, Julio Grünberger, po 250 N. Grünfeld, po 200 Drag. Hahn, Mavro Würburger, Sam. Hirschl, Josip Fuchs, Adolf Scheyer, Dušan Marić, Leo Albahari, Benko Schwarz, David Löwy, Emanuel Hirschl, Ignac Goldschmidt, Milan Scheyer, po 100 Paul Pichler, Albert Hirschler, Ignac Schwarz, Zvenko Kollman, Maks Grünwald, Hinko Hirschl, Milan Gross, Egon Schwarz, Vitomir Steinfeld, Mojsije Rosenberg, Zdenko Pulgram, Kreško Hirschl, Zvonko Selinger, Milan Selinger, Vlado Fischer, Nikola Gerö, Zeljko Eisner, Miško Boogvić, Ivo Fuchs, Zvonko Günsberger, Branko Heinrich, Zlatko Heinrich, Hugo Heinrich, Ivan Hirschl, Jakob Scheyer, Sandor Pollak, Ferdo Reich, po 50 David Rosenfeld, Albi Heinrich, Stanko Fuchs, Ivo Begović, Sandor Rosenfeld, Ervin Fischer, Salomon Ervin, Pajo Wertheim, Ivo Würzburger, po 40 Ignac Gross, Rudi Fuchs 8180.—

Daruvar: Na velike blagdane daruju: po 400 Salomon Gross, Dragec Stern, po 100 Otto Gross, Lad. Rochlitz, Moric Mermelstein, Desider Györy, po 50 Viktor Weiss 1250.—

Bjelovar: Filip Rosenzweig 400, Ign. Fürst 300, po 200 Bela Bürgner, Vilim Lauš, po 100 Mavro Ackermann, Herman Epstein, Rudolf Weber, Mijo Wolkenfeld, po 50 Ign. Braunslein, Drag. Grünhut, Bernat Kraus 1650.—

Niš: Moša Adanja 200, B. I. Mandil 200 Binja M. Levi 120, B. Avram Alkalay 80, B. Jakov 40 640.— 25.820.—

OBITELJSKA DAR. KNJIGA

Mitrovica: Prigodom Beričila u kući Vilima Weissa sabrano 1600.—

Zagreb: Prig. svatova Slavice Adler—Silvio Lausch daruju: Jakob i Olga Alkalay 800, po 400 Regina i Mavro Adler, Lina i Marko Haas, Vatroslav i Anica Lederer, Terezija Artur Kohn, po 200, obitelj Lausch, po 400, supruzi Milan Berkeš po 80 Anka S. 2780.—

PREGLED

Unišlo je dakle iz Hrvatske, Slavonije i Dalmacije K 32.077.—
Iz Bosne i Hercegovine K 100.—
Iz Srbije K 77.612.—
Ukupno K 109.789.—

Od 1. januara do 15. novembra 1922. unišlo je sveukupno K 1.061.398.28

Upotrebljavajte
samo

»L Y O«

kozmetičke
preparate

Prva Odlikovana Dalmatinska Parna Destilarija
V. MORPURGO
SPLIT

nagradjena na svim izložbama najvećim odlikovanjima

Alkohol tripla bon gout - Rakije svake vrsti - Sujetski poznat „Maraschino“ - Ekstrakt od Maraske i Cognac I. Medicinal - Cognac Dalmatija, obljubljene marke - likeri najfinijih vrsti Sirupi od voća, limunade itd. Častim se također javiti svojim cijenenim mušterijama, da sam proizvođač ove godine izvrsno kaštelansko vino פסח של כשר pod nadzorom mjesne Izraelske opštine - Cijenik šalje se na zahtjev!

„GOLUB“ **„ГОЛУБ“**

ZASTITNI ZNAK

JE NAJBOLJI PAMUK

ZASTUPSTVO I SKLADIŠTE
A. ROMANO
ZAGREB
AKADEMIČKI TRG BR. 8

INSTALACIONI ZAVOD
MILAN FREIBERGER
BAKAČEVA ULICA BR. 5 ZAGREB TELEFON BROJ 6-14

UVADJANJE ELEKTR. POGONA (CENTRALA), DYNAMO STROJEVA, ELEKTROMOTORA, ELEK. RASVJETE, KUĆNIH TELEFONA. PREUZIMA SVE POPRAVKE ISTE STRUKE.

»METALOKEMIKA«
D. X D.

ZA KEMIČKE I RUDARSKE PROIZVODE

STROSMAYEROVA UL. 6 ZAGREB STROSMAYEROVA UL. 6
KRALJA PETRA UL. 62 BEOGRAD KRALJA PETRA UL. 62

Brzovani: Metalokemika ☛ Telefon interurb. 16-11

KOVINSKE i željezne polufabrikate
KOVINE i sve kovinske legure
KEMIKALIJE, osobito

modra galica

PRISPIO **AIDA** PAMUK

» AIDA «

za dobiti kod veletrgovine kratke, pamučne, pletene kao i D. M. C. robe

Ferdo Schwarz i drug, Ilica br. 45
Telefon 2-56 Brzov. naslov: Švadruk

Jedino najveće specijalno skladište kratke nakitne i pletene robe samo na veliko, niske cijene, solidna podvorba

Dragutin Ullmann, Zagreb
Ilica 36 Ilica 36

VREĆE

iz jute, tekstilita i papira nove i upotrebljene u svim dimenzijama za brašno, posije, ugaj i t. d., dobiju se najjeftinije kod tvrtke

SCHOTTEN I DRUG
Vrhovčeva 13 ZAGREB Telefon 19-65

Kupujemo sve vrste upotrebljenih vreća uz najveću dnevnu cijenu —
Zavod za posudjivanje nepremovnih ponjava

ŠTOFOVA NA VELIKO

ADLER I BÜCHLER
ZAGREB PRERADOVIĆEVA 2
TELEGRAM: ŠTOFOVA — TELEFON: 26-56

Asbestni škriljevac
cement, vapno, opeke, betonsko gvožđe, traverze i sav građevni alat, te materijal prodaje na veliko:

„GRADIVO“ trgovačko društvo za promet građevnim i tehničkim materijalom
ZAGREB Bogovićeve ulica br. 3
Telefon 5-55 Brzovani „Gradivo“

DIONIČKO DRUŠTVO „MERKUR“
VELETRGOVINA I KONFEKCIJA PAPIRA
TELEFON: 17-95 ZAGREB - ILICA 31 PAPERMERKUR BRZOJAVI.

Veletrgovina pisaćeg, risaćeg, novinskog, te omoćnog papira
Vlastiti proizvod bilježnica, notesa, blokova i konfekcija svih proizvoda i papira

Tvorničko skladište kuverata, te pisaćeg i risaćeg pribora